

II KONGRES GÓRNICTWA SKALNEGO

*Konsolidacja branży górnictwa skalnego
szanse i zagrożenia*

Cedzyna k/Kielc 17-19.06.2024r.

Marzena Bakalarz-Doropowicz
Marian Jasionowski

II Kongres Górnictwa Skalnego organizowany przez Główną Komisję Górnictwa Skalnego przy Zarządzie Głównym Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Górnictwa z wydatnym udziałem Oddziału Kielce tego Stowarzyszenia został rozpoczęty. Hasłem obecnej edycji Kongresu jest

**Konsolidacja branży górnictwa skalnego
- szanse i zagrożenia -**

Jednym z elementów konsolidujących branżę są przepisy prawne, w szczególności przepisy Prawa geologicznego i górniczego. Z jednej strony bowiem każdy przedsiębiorca z osobna obowiązany jest do prowadzenia działalności gospodarczej w sposób zgodny z przepisami prawa, z drugiej zaś organizowane spotkania, o różnym zasięgu i na różnych poziomach, służą wymianie doświadczeń i mogą stanowić platformę dla dostosowywania stanu prawnego do zmieniających się warunków naturalnych, technicznych i organizacyjnych – z korzyścią dla funkcjonowania branży górnictwa skalnego, szeroko pojętego bezpieczeństwa i środowiska. Mam nadzieję, iż nasz Kongres będzie właśnie taką platformą konsolidującą przedstawicieli całego górnictwa skalnego.

Zatem pozwólcie Państwo, że tytułem wprowadzenia do kongresowych obrad podzielę się kilkoma wybranymi spostrzeżeniami dokonanyimi w oparciu o docierające do mnie jako prezesa Oddziału SITG głosy przedsiębiorców, osób kierownictwa i dozoru ruchu zakładów górniczych a także w oparciu o własne doświadczenia kierownika ruchu zakładu górniczego i geologa górniczego.

Przewrotnie rozpoczął od przepisu, którego nie ma (wcześniej był), a mianowicie określenia wymagań dla wykonywania czynności maszynisty wiertniczego (operatora wiertnicy do wykonywania otworów strzałowych) w odkrywkowych zakładach górniczych. W okresie od 2 września 1994 r. do 31 grudnia 2011 r. stanowisko maszynisty wiertniczego było tzw. stanowiskiem w ruchu zakładu górniczego, które wymagało szczególnych kwalifikacji stwierdzanych przez dyrektora okręgowego urzędu górniczego w drodze wystawianego zaświadczenia – po przeprowadzonym egzaminie przez komisję kwalifikacyjną powoływaną przez ten organ.

Nie wymagają uzasadnienia znaczenie czynności maszynisty wiertniczego i zagrożenia związane z wykonywaniem otworów strzałowych, a zatem potrzeby właściwego przygotowania i posiadania umiejętności przez pracownika na stanowisku maszynisty wiertniczego. Należy przypomnieć, iż w latach 2016 – 2023 w odkrywkowych zakładach górniczych zaistniało 12 niebezpiecznych zdarzeń w związku z wykonywaniem robót strzałowych – wszystkie polegały na rozrzucie odłamków skalnych poza wyznaczoną strefę, przy czym otwory strzałowe zostały odwiercone w strefach zaburzeń geologicznych, nie zawsze dostatecznie dokumentowanych podczas ich wiercenia.

Korzystając zatem z obecności przedstawicieli zakładów górniczych i organów nadzoru górniczego poddaję pod rozwagę przywrócenie do przepisów regulacji określających wymagania dla stanowiska maszynisty wiertniczego w ruchu odkrywkowych zakładów górniczych.

Wpisując się w obecną konwencję prawnych regulacji byłyby to czynności specjalistyczne, a powierzenie ich wykonywania następowaloby w drodze zaświadczenia wystawianego przez pracodawcę, po sprawdzeniu spełnienia określonych wymagań.

Pozostając w kręgu zagadnień dotyczących kwalifikacji w zakresie górnictwa pozwałam sobie z satysfakcją odnotować fakt docenienia przez ustawodawcę rangi geologa górniczego w odkrywkowych zakładach górniczych. Bowiem od 28 października 2023 r. na mocy ustawy z dnia 16 czerwca 2023 r. o zmianie ustawy – Prawo geologiczne i górnicze oraz niektórych innych ustaw (dalej „Zmiana pgg”) osoby, które na podstawie dotychczasowych przepisów uzyskały stwierdzenie kwalifikacji do wykonywania czynności geologa górniczego w odkrywkowych zakładach górniczych mogą wykonywać, m.in., czynności kierownika ruchu w:

- odkrywkowych zakładach górniczych wydobywających kopaliny bez użycia środków strzałowych,**
- zakładach górniczych wydobywających wody lecznicze, wody termalne i solanki,**
- zakładach wykonujących roboty geologiczne bez użycia środków strzałowych na głębokości do 100 m.**

Przedsiębiorcy, a przede wszystkim osoby sporządzające dokumentacje i dodatki do dokumentacji geologicznych złóż kopalin z zadowoleniem przyjęli również „Zmianę pgg” polegającą na odbiurokratyzowaniu procedury w tym zakresie, tj. zmniejszenie z 4 do 2 egzemplarzy tych dokumentów w postaci papierowej przedkładanych do zatwierdzenia właściwemu organowi administracji geologicznej.

Niestety, dokonując „Zmiany pgg” ustawodawca pozostawił niezmiennione okresy rozliczeniowe z tytułu opłaty eksploatacyjnej za wydobytą kopalinę, tj. półrocze liczone odpowiednio od dnia 1 stycznia do dnia 30 czerwca i od 1 lipca do dnia 31 grudnia oraz termin jej wniesienia przed upływem miesiąca następującego po tych okresach.

Na potrzeby wnoszenia opłaty eksploatacyjnej przedsiębiorcy z konieczności określają wielkość wydobycia szacunkowo, pozostawiając szczegółowe jej rozliczenie w operacie ewidencyjnym zasobów złoża kopaliny, który sporządzany jest w terminie do 28 lutego za rok poprzedni – według stanu na dzień 31 grudnia. Taka rozbieżność terminów wnoszenia opłat eksploatacyjnych i sporządzania operatów powoduje konieczność corocznych korekt tychże opłat. Z oczywistych przecież powodów wielkość wydobycia obliczona w operacie nie może być tożsama z oceną szacunkową.

Zatem pozwalam sobie postawić postulat wprowadzenia zmiany w prawie geologicznym i górniczym polegającej na ustaleniu roku obrotowego (kalendarzowego) jako okresu rozliczeniowego z tytułu opłaty eksploatacyjnej za wydobytą kopalinę i określenia terminu jej wnoszenia do 28 lutego po jego zakończeniu.

Na uwagę zasługuje także zmiana wprowadzona ustawą z dnia 13 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko oraz niektórych innych ustaw, a mianowicie.

Zmiana ta wprowadziła pojęcie tzw. „inwestycji strategicznych”. Inwestycjami takimi są w szczególności przedsięwzięcia wymagające koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż kopalin lub koncesji na wydobywanie kopalin ze złóż objętych własnością górnictwem.

W odniesieniu do tego rodzaju inwestycji nie ma wymogu, aby już na etapie wydawania decyzji środowiskowej istniała zgodność planowanej lokalizacji przedsięwzięcia z ustaleniami planu miejscowego, jeżeli plan ten został uchwalony.

Forum Kongresu może być także platformą konsolidującą branżę górnictwa skalnego przeciwko nieuczciwym praktykom w przemyśle wydobywczym. Ograniczę się tu do dwóch rodzajów takich praktyk, a mianowicie.

Pierwszą z nich jest nielegalna działalność polegająca na wydobywaniu kopalin, głównie kruszyw naturalnych bez wymaganej koncesji.

Drugą jest prowadzenie ruchu zakładu górniczego bez osób kierownictwa ruchu posiadających wymagane kwalifikacje, w szczególności bez kierownika ruchu zakładu górniczego.

W celu przeciwdziałania powyższym nieuczciwym praktykom wydaje się zasadnym dokonanie stosownych zmian w przepisach prawa.

W zakresie sprawnego i skutecznego przeciwdziałania nielegalnej eksploatacji kopalni postuluje się wprowadzenie takich regulacji prawnych, które wymusiłyby obligatoryjne uczestnictwo organów ścigania w postępowaniach mających na celu ustalenie sprawcy takiej działalności. Za takim rozwiązaniem przemawia zarówno skala ilościowa problemu jak też skala zagrożeń w postaci dewastacji środowiska.

Przykładowo, według danych Wyższego Urzędu Górniczego, w 2022 roku organy nadzoru górniczego odnotowały 294 zgłoszenia nielegalnej eksploatacji wydając 119 decyzji ustalających opłatę podwyższoną za taką działalność.

Obligatoryjny udział organów ścigania w postępowaniach dotyczących nielegalnej eksploatacji pozwoliłby zapewne skuteczniej wykrywać jej sprawców, bowiem postępowania administracyjne ze swej natury są powolne i na ogół długotrwałe.

Do rozważenia też jest ewentualne zwiększenie opłaty podwyższonej do wysokości co najmniej pięćdziesięciokrotnej stawki opłaty eksploatacyjnej.

Druga kwestia to prowadzenie ruchu zakładu górniczego bez osób kierownictwa ruchu posiadających wymagane kwalifikacje, w szczególności bez kierownika ruchu zakładu górniczego.

Według aktualnych przepisów wysokość grzywien nakładanych w drodze mandatu karnego na przedsiębiorcę, który nie dopełnia ciążącego na nim obowiązku w zakresie posiadania służb ruchu zapewniających bezpieczeństwo pracowników i ruchu zakładu górniczego wynosi 300 zł.

Wydaje się, że stawka ta powinna być zdecydowanie wyższa, co najmniej dwukrotnie. Znane są bowiem poglądy przedsiębiorców, iż bardziej opłaca się zapłacić grzywnę w drodze mandatu niż zatrudnić kierownika ruchu zakładu górniczego.

Przedstawiając powyższe spostrzeżenia i propozycje zdają sobie sprawę, że mogą one wydać się kontrowersyjnymi. Ale właśnie przez to może staną się kanwą do krytycznej i konstruktywnej dyskusji w ramach naszego Kongresu.

**DZIĘKUJĘ
ZA UWAGĘ**